

Володимир КІНДРАЧУК,

orcid.org/0000-0002-079-0607

*аспірант кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) volodymyr_k_74@meta.ua*

САКРАЛЬНЕ У СКУЛЬПТУРІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА

Стаття присвячена сакральним мотивам у скульптурі Івано-Франківська. Простежено генезу скульптуротворення, зосереджено увагу на образно-пластичному вирішенні об'єктів, розкрито специфіку біблійних ремінісценцій, наявних у скульптурах духовенства. В науковій розвідці піднято проблему скульптуротворення, яку не розглядали окремим жанром при дослідженні мистецьких і скульптуротворчих процесах та явищах нашого краю. Відповідно не було проведено професійної атрибуції і мистецтвознавчого аналізу деяких скульптур, що підсилює актуальність і важливість даного дослідження. У статті розглядаються новозавітні образи (христологічні, богородичні), адже саме їм присвячена найбільша кількість скульптур, які знаходяться на території м. Івано-Франківська. Частково ми аналізуємо і сакральний декор, якщо він є важливим елементом в композиції скульптури, але не акцентуємо значної уваги на цьому, так, як ця проблематика включена в перспективу наших подальших розвідок.

У вектор дослідження попадають як відомі європейські скульптурні майстерні, так і ті, інформацію про яких вперше винесено для широкого огляду. Також згадано таке поширене явище для нашого краю, як скульптурні та ковальські фестивалі, пленери, симпозіуми тощо. Тут сучасні майстри мають змогу показати своє бачення та трактування деяких біблійних персонажів. Відповідно, використовуються, окрім традиційних скульптурних матеріалів, таких, як дерево, камінь, метал – новітні синтетичні.

Зазначено та розглянуто вплив скульптуротворення на ландшафтне і архітектурне середовища м. Івано-Франківська. Виокремлено деякі скульптури, в яких, на нашу думку, автор через пошуки візуального образу випускає з виду важливі складові. Як от форма, яка витісняється антиформою, втрачаючи певну пластичність і руйнує цілісність всього задуму. Також, іноді так звані «сучасні тенденції» або «новітні образи», які намагаються прив'язати до іконографічності, грають з автором «злий жарт» віддаляючи при цьому скульптуру від сакральності. Однак, ми сподіваємось, що майбутні скульптори врахують помилки попередників, особливо, що стосується сакрального скульптуротворення, де важливим чинником виступає іконографічний канон.

Ключові слова: *скульптуротворення, сакральність, скульптурні майстерні.*

Volodymyr KINDRACHUK,

orcid.org/0000-0002-0794-0607

*Graduate Student at the Department of Visual Art, Decorative and Applied Arts And Restoration
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) volodymyr_k_74@meta.ua*

THE SACRED IN IVANO-FRANKIVSK SCULPTURES

The article is about sacred motifs in Ivano-Frankivsk's sculpture. The genesis of sculpture creation is traced, attention is focused on the visual solution of objects and the specifics of biblical reminiscences, present in the sculptures of the clergy, are revealed. The problem of sculpture creation was raised in the scientific research, which was not considered as a separate genre in the study of artistic and cultural processes of our region. Accordingly, professional attribution and art analysis of some sculptures were not carried out, which strengthens the relevance and importance of this study. The article examines New Testament images (Christological, Theotokos), as the largest number of sculptures located on the territory of Ivano-Frankivsk are dedicated to them. We analyzed the sacred décor partially, where it is an important element in the composition of the sculpture, but we do not focus much on it, as this issue is examined later in our research.

The scope of the study includes both well-known European sculptural workshops and those whose information has been brought out for a broader review for the first time. Also mentioned, such a common phenomenon for our region as sculptural and blacksmithing festivals, plein airs, symposia, etc. The modern masters have the opportunity to show their vision and interpretation of some biblical characters here. Accordingly, in addition to traditional sculptural materials, such as wood, stone, metal, the latest synthetic ones are used.

The impact of sculpting on the landscape and architectural environment of Ivano-Frankivsk is noted and considered. Some sculptures are singled out, in which, in our opinion, the author, through the search for a visual image, omits important components from view. Like a form that is displaced by an anti-form, losing a certain plasticity, and destroying the integrity of the whole idea. Also, sometimes, the so-called «modern trends» or «latest images», which try to relate to

iconography, play a «bad joke» with the author, thereby distancing the sculpture from sacredness. However, we hope that future sculptors will take into account the mistakes of their predecessors, especially regarding sacred sculpting, where the iconographic canon is an important factor.

Key words: *sculpting, sacredness, sculptural workshops.*

Постановка проблеми. Сакральні скульптури є важливими складовими духовної культури нашого краю. В них відображено художньо-естетичні позиції, розуміння та сприйняття тих чи інших святих, духовенства, як самими скульпторами-авторами, так і особами-замовниками. Вони наповнюють наш громадський простір вірою і надією, допомагають долати незгоди і страждання – це завжди було актуальним, а в наш час і поготів. Сакральні скульптури є свідками багатовікової історії, деяким вдалося вистояти і вціліти, однак, для багатьох на даний час існує проблема збереження, реставрації, відповідної атрибуції тощо.

Аналіз досліджень. Існує ряд публікацій, автори яких звертались до теми скульптуротворення різного періоду Щербаківський Д. (Щербаківський, 1926:62), Станкевич М. (Станкевич, 2004: 192), Степовик Д. (Степовик, 1998), Селівачов М. (Селівачов, 2008: 426), Моздир М. (Моздир, 2009: 272), Журмій Н. (Журмій, 2011). Дотичні до питання сакральних мотивів у скульптурі є праці таких авторів як: Дундяк І. (Дундяк, 2012), Осадча О. (Осадча, 2014), Сидор М. (Сидор, 2011: 193), Хом'як Л. (Хом'як, 2002: 258). Загальне уявлення про скульптури Івано-Франківська дають роботи таких науковців, етнографів та краєзнавців як: Арсенич П. (Арсенич, 2004: 120), Гаврилів Б. (Гаврилів, Борчук, 2002: 55), Головатого М. (Головатий, 2007: 145), Грабовецького В. (Грабовецький, 1999: 304) тощо. Однак, мистецтво скульптури перебуває у постійному розвитку, створюються нові пластичні твори сакральної тематики, повертаються з небуття втрачені, тому проблематика сакрального в пластичному мистецтві Івано-Франківська є не достатньо дослідженою, а, отже, актуальною.

Мета статті – проаналізувати сакральні мотиви в скульптурах Івано-Франківщини, виявити генезу створення та провести деякий порівняльний аналіз з сучасним скульптуротворенням. **Об'єктом дослідження** є скульптури, що розташовані на території м. Івано – Франківська.

Виклад основного матеріалу. Сакральна скульптура відіграла значну роль від часу заснування міста. Скульптурне оздоблення було присутнє в декорі давніх храмів, житлової архітектури, вулиць і майданів Станіславова – Станіслава – Івано-Франківська. У зв'язку з актив-

ним розвитком мережевих інтернет комунікацій, сучасні дослідники мистецтва отримали чимало нових форм, способів та інструментарію для своїх досліджень. Тепер особливо цінними для історії мистецтва є старі світлини, які нерідко викладають у мережу користувачі і які є доступні для найширшого кола поціновувачів. На цих світлинах залишилися зображення давніх пам'яток архітектури, мистецтва тощо, які не дійшли до нашого часу, але дають нам уяву про їх особливості.

Так, на фото Генрика Поддебського (1938) зафіксоване одне з перших на сьогодні скульптурних зображень в нашому місті, а саме пам'ятник Діві Марії біля Колегіального костелу (тепер Майдан Шептицького). Фігура Богородиці традиційно створена на кулі у стилі бароко (1703). На іншій світлинці (*Іл. 1*) бачимо пам'ятник святому біля дзвінниці, ліворуч від входу до фарного костелу (Колегіати, тепер Музей мистецтв Прикарпаття). Ймовірно, це пам'ятник покровителю Потоцьких – Святому Вінценту, мощі якого перебували на той час у храмі. Виразне пластичне декорування одягу фігури святого у молитовній позі суголосне бароковим тенденціям європейської скульптури.

Ще одне скульптурне зображення Богородиці маємо на давній світлинці (*Іл. 2*), місце розташування якої було на Галицькому передмісті (в районі перехрестя сучасних вулиць Галицька та Північного бульвару). Скульптура була встановлена на честь врятування міста від завойовників коштом сина Йосипа Потоцького Станіслава у 1739 році. На чотирикутному постаменті містилася висока кругла колона, її увінчувала куля, на якій стояла фігура Діві Марії. На колоні видно літери: Н. W. К. (Гетьман Великий Коронний). Пам'ятник знесли у середині ХХ століття. У 1970-х рр. на місці розташування зруйнованої статуї фігури Божої Матері постав 10-ти поверховий корпус виробничого об'єднання «Оргхім» (вулицька Галицька, 67).

Можливо, до виконання цих сакральних композицій мала стосунок скульптурна майстерня Томаса Гуттера і Конрада Кутченрайтера, яка також спричинилась до пластичного оздоблення Колегіати, Єзуїтського костелу (1723–1775). При виконанні скульптурних творів використовувались як ескізи – боцетто. В інтер'єрах храмів переважала дерев'яна поліхромна скульптура з використанням левкасу і позолоти.

В експозиції Музею мистецтв Прикарпаття на огляд відвідувачів широко представлено твори сакральної скульптури. Один з таких творів у фондovій документації значиться як твір Матвія Полейовського «Єпископ». Скульптура дійшла до нашого часу з певними втратами, зокрема у фігурі відсутні руки. Світлої пам'яті мистецтвознавець Віктор Мельник у путівнику-каталозі «Сакральне мистецтво Галичини XV–XX століть» атрибутував її як твір видатного скульптора Матвія Полейовського «Святий Станислав» (бл. 1762 р., дерево, різьба, зол., олійна фарба пізнішого походження) з головного вівтаря Вірменського костелу м. Станиславова. Нещодавно головний охоронець фондів Музею Віктор Доскалюк, переглядаючи старі світлини нашого міста, викладені краєзнавцем, фотографом Еріком Робертом, помітив, що цей святий тримає в руках Євангеліє, на якому знаходяться три кулі (Іл. 3). Таким чином встановлено правильне атрибутування цієї скульптури, а саме «Святий Миколай». На сьогодні чимало скульптурних сакральних творів, особливо так званої народної скульптури, потребують реставрації.

Міська скульптура XVIII – першої половини XIX ст. має виразні риси класицизму. Збережені пам'ятки цього періоду це, в основному, некроплі та меморіальна пластика. Скульптурна творчість була затребувана при пластичному оздобленні архітектури, для меморіальної пластики, для творчих і художньо-декоративних робіт. Зокрема, до сьогодні в місті залишились поодинокі зразки сакральної скульптури в нішах архітектурних споруд. На старих фото бачимо такі скульптури в арках-нішах, найчастіше зустрічаються фігури Богородиці, Йосифа, Миколая та інших святих

покровителів міщан. Представниками мистецтва скульптури цього періоду тодішньої Станиславщини є Павло Євтельє (1804–1889), Юліан Марковський (1846–1947), Ян Бембнович (1834–1915) та ін.

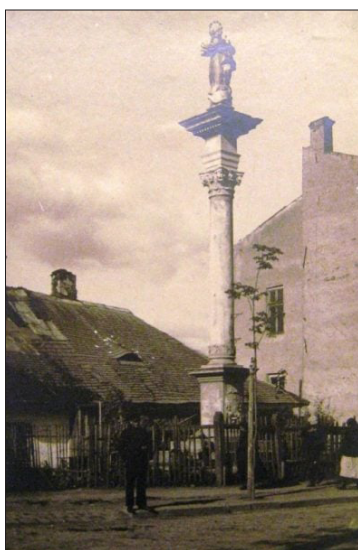
У період міжвоєнного двадцятиліття (1919–1939) Станиславів увійшов до складу Польщі, а в 1921 р. отримав статус столиці Станиславського воєводства. На цей час високого рівня набуває скульптура, зокрема сакральна пластика, яскраві зразки якої можна було побачити на міських цвинтарях. Особливою вишуканістю відзначалася меморіальна пластика так званого Сапежинського цвинтаря (тепер меморіальний сквер за готелем Надія), який на 4 роки старший за Личаківський цвинтар у Львові. Доля цього цвинтаря трагічна, він був знесений радянською владою, територія перетворена у сквер, щоправда деякі меморіальні пам'ятки вціліли завдяки зусиллям місцевих громадських активістів. Завдяки їм залишились плани, обміри та світлини з меморіальною пластикою цього цвинтаря, які дають уяву про високий рівень скульптурних меморіальних, сакральних творів (Арсенич, 2004).

Пам'ятники на Сапежинському цвинтарі, вирізьблені на перетині XIX і XX століть із пісковика та граніту, переважно були виготовлені скульптурно-каменярською фірмою братів Яна (1834–1910) і Міхала (1837–1909) Бембновичів. Одне з найбільших скульптурно-каменярських підприємств у Станиславові було відкрито на вулиці Сапежинській, 67 (нині Незалежності, 69). Його власником був Мар'ян Антоняк (1881–1951).

Довгий час майже нічого не було відомо про загадкового скульптора Антоняка. Буквально

Ілюстрація 1

Ілюстрація 2

Ілюстрація 3

нещодавно у соціальній мережі були оприлюднені П. Гаврилишиним, перекладені В. Гарматюком і творчо інтерпретовані Р.Шпукком, матеріали сина М. Антоняка Тадеуша, які пролили світло на цю видатну постать нашого міста довоєнного часу. У 1902 році з Варшави він перебрався до Станіслава, де працював у невеличкій фірмі «Я. Бембновіч», виконуючи у своїй скульптурно-каменярській майстерні скульптури для цвинтарних пам'ятників. Доволі швидко молодий Мар'ян Антоняк заявив про себе як чудовий майстер.

У Мар'яна Антоняка працювала чимала велика група людей. Роботам його майстерні з підписом «М. ANTONIAK/STANISLAWOW», притаманні високий рівень різьби по каменю та також поєднання мотивів у різних стилях – від класицизму через сецесію до модернізму (Іл. 4). Окрім пам'ятників, він також виготовляв оздоблення для архітектурних споруд, міської ратуші зокрема. Можемо припустити, що рельєфну композицію «Розп'яття» над входом у Колегіату, яку вдалося врятувати, закривши її фанерним щитом з написом «Художній музей», і, яка вирізняється оригінальністю і вишуканим стилем пластики, також виконана у скульптурній майстерні М. Антоняка.

У радянський, атеїстичний період у сакральній скульптурі застій, вона існує в підпіллі. Однак, інколи навіть офіційні заідеологізовані пам'ятники загиблим воїнам композиційно нагадують іконографічні сюжети з Христом, Богородицею. Символічно, що скульптурна майстерня, у якій творилася скульптурна композиція скорботної матері на меморіалі біля вічного вогню, була розташована у Вірменській церкві серед скульптур М. Полейовського.

За Незалежності України активізується звернення до сакральної тематики у скульптурі. Створюються численні фігури Христа і Богородиці, популярними стають скульптурні «Хресні дороги», «Розп'яття», «Ангели» тощо. У великій кількості постають каплиці зі скульптурою Богородиці, які створюють важливі акценти у міському ландшафті. Серед таких творів професійним виконанням вирізняється фігура Богородиці на Майдані А.Шептицького з білого мармуру, скульптор Світлана Топоркова (Іл. 5). У ряді каплиць міста встановлено скульптури Богородиць авторства Михайла Книшука, зокрема на території Університету нафти і газу, а інша на перехресті вулиць Сахарова і Коновальця та ін.

Важливою подією у розвитку сакральної тематики в скульптурі та монументальному мистецтві Івано-Франківська було встановлення пам'ятника до 2000-річчя Христа в історичному середмісті на Валах (Іл. 6). Його ще іменують як «Вознесіння». Пам'ятник відкритий 28 червня 2001 року, створений львівськими авторами, архітектором Р. Сивеньким і скульптором П. Штаєром. В основі композиції – триметрова фігура Христа поміж двох біло-мармурових пілонів, які увінчує бронзовий німб і хрест. Автори вдало використали складний рельєф поверхні землі для монумента, виразною тут є робота архітектора. Однак, видається не зовсім органічним поєднання пластики бронзової фігури і архітектурний стаффаж, надмір якого відчутно візуально.

20 грудня 1997 року на розі вулиць Сахарова і Коновальця було відкрито пам'ятник Працівникам органів внутрішніх справ Прикарпаття, які загинули при виконанні службових обов'язків. Скульптор М. Посікіра, архітектор М. Федик.

Ілюстрація 4

Ілюстрація 5

Ілюстрація 6

Об'ємно-просторову композицію пам'ятника з кулі, стилізованого меча-хреста увінчує фігура Архангела Архістратиґа Михаїла, який є геральдичним покровителем міста.

Періодично на Прикарпатті, зокрема в Івано-Франківську, проводяться скульптурні та ковальські симпозиуми та пленери. Твори, також сакральної тематики, які виконані під час їх проведення, стають частиною міських ландшафтів. Окрім традиційних скульптурних матеріалів, а саме: дерева, каменю, металу, сучасні скульптори використовують новітні синтетичні матеріали. У такий спосіб у міському просторі з'явилося ряд пластичних творів з мотивами сакральної тематики, а саме: арка з Архістратиґом Михаїлом (метал) на вулиці Низовій; скульптурна композиція «Втеча в Єгипет» (камінь); «Розп'яття» біля церкви Св. Трійці на вулиці Сестер Василянок (камінь) тощо.

Чільне місце у встановленні рівня присутності мистецтва скульптури в сучасному Івано-Франківську належить Володимирі Довбенюку. Серед його численних міських скульптур є ряд пластичних творів сакральної тематики. Серед них Богородиця біля аеропорту Івано-Франківська, скульптурне оздоблення кафедрального собору Святого Воскресіння. Спершу там були встановлені фігури святих Володимира і Ольги (Лл. 7, Лл. 8), потім у правій ніші Митрополит Андрей Шептицький, а у лівій відповідно – єпископ Григорій Хомишин, нещодавно був освячений рельєф Любомиру Гузару. Ці високодуховні і високомистецькі роботи, які гармонійно вписались в барокову архітектуру храму, є окрасою цього собору та міста.

Бронзова меморіальна дошка з рельєфом Митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) відкрита на фасаді кафедрального собору УГКЦ

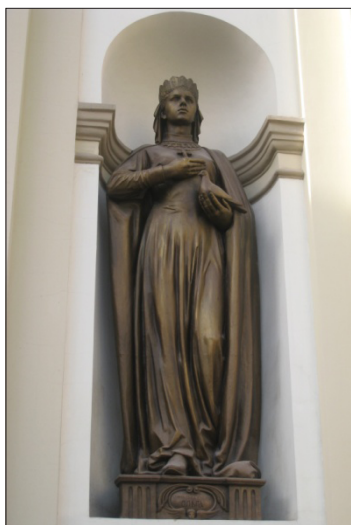
Святого Воскресіння у 1993 р. Внизу рельєфу звивистий картуш з написом, на ньому сидяча в кріслі фігура А.Шептицького, тло декороване гербом Шептицьких, угорі вишуканий бароковий орнамент. У рельєфі нема надміру декоративних елементів, основна увага сконцентрована на одухотвореному обличчі Митрополита, яке високопрофесійно пластично промодельовано. Докторка мистецтвознавства Ірина Дундяк так висловилася про цю роботу: «На площині рельєфу Андрей Шептицький сидить у митрополичому облаченні і розважливо вдивляється у далечінь. Таке трактування, на нашу думку, є доволі вдалим, адже передає вагоме історичне значення цієї персони для Івано-Франківська зокрема і України загалом» (Дундяк, 2012).

Рельєф Григорію Хомишину (1867–1945), що встановлений у лівій ніші кафедрального собору Святого Воскресіння – це величавий і вишукано декорований бронзовий горельєф фігури єпископа. Постаць у єпископському одязі вражає проробкою деталей. Моделювання обличчя, рук, орнаменту одягу, рельєф тла виконано до найдрібніших елементів. Біля ніг єпископа – терновий вінок і тюремні кайдани, як символи мучеництва. Монументальна фігура стоїть на бароковому картуші із завитками, на якому розміщений текст. Внизу, з правого боку дошки, є підпис-монограма скульптора, як авторський знак якості. Скульптурний декор на фасаді собору є наче дороговказом до духовного осердя міста – площі Митрополита А. Шептицького, де йому встановлений модерний пам'ятник скульпторів Степана Федорина і Миколи Гурмака.

Слід зазначити, що в Івано Франківську є кілька скульптурних пам'яток присвячених єпископу Г. Хомишину. Окрім згаданого рельєфу Володимира Довбенюка, є меморіальна дошка скульптора Василя Вільшука, встановлена на будинку по вулиці Т.Шевченка, в якому з 1885 по 1945 р. знаходилася резиденція єпископів Івано-Франківської (Станіславської) Греко-Католицької єпархії. З 1905 по 1945 р. в цьому будинку працював і молився Блаженний єпископ-мученик. Дошка складається з двох вертикальних плит, на меншій, лівій, під рельєфом тернового вінка розміщено текст. Права частина – півфігурне рельєфне зображення Г. Хомишина в єпископському облаченні. У правій руці він притискає до грудей хрест, у лівій руці тримає єпископський жезл. У лівій частині тла майже контурно зображено хрест Ісуса Христа.

Ілюстрація 7

Ілюстрація 8

У серпні 2021 року, на вулиці Степана Ленкавського, у дворі церкви Найсвятішого Серця Христа Чоловіколюбця і Блажених священномучеників єпископів Івано-Франківських Григорія Хомишина, Симеона Лукача та Івана Слезюка УГКЦ – відкрили й освятили погруддя Г. Хомишину. Автор погруддя, автор цих рядків, викладач ПНУ ім. В. Стефаника, скульптор Володимир Кіндрачук.

До зразків пластичного мистецтва які мають сакральний контекст можна віднести анотаційні рельєфні скульптурні дошки на архітектурних спорудах Івано-Франківська. Анотаційна дошка митрополиту, кардиналу Української Греко-католицької церкви Йосипу Сліпому (1892–1984), встановлена на вулиці імені Йосипа Сліпого (колишня вул. Трускавецька, поруч вул. Незалежності, 195/6), на фасаді багатоповерхової новобудови. Автором цієї дошки є скульптор В. Довбенюк. Дошка виконана з бронзи і каменю у вигляді арки, яка на вершині творить фрагмент хреста, до якого йде напис «Слуга Божий Йосиф Сліпий». В камені розміщено шрифтову композицію і на ньому ж вмонтований відлитий у бронзі високомистецький рельєф фігури Й. Сліпого в повний зріст у митрополичому облаченні.

Трагічні події ХХ ст. на Прикарпатті увіковічено у меморіальній дошці на будинку, що розташований у середмісті на Валах, неподалік Палацу Потоцьких. Дошка, присвячена пам'яті загиблим від рук окупантів, має назву «Пам'ять заради майбутнього». Дошка виконана з металу, у техніці ковальства, карбування, відкрито її у квітні 2011 р. Авторами є скульптор Степан Грицей, коваль Михайло Заріцький, архітектор Ярослав Шевчук. Сучасною пластичною мовою авторам вдалось передати жахиття тих часів, використовуючи такі проникливі образи, як розп'ята фігура мученика оповита колючим дротом, численні руки, що благають допомоги тощо. Тривожний чорний колір патинування, загострена геометризована об'ємна пластика, рваний силует посилюють драматичність образу.

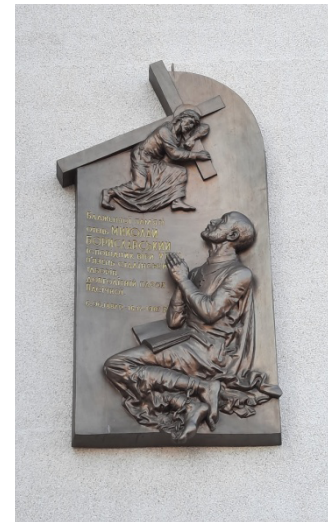
Знагоди 100-річчя заснування Станиславівської семінарії св. Івана Златоустого УГКЦ, у 2007 році, на будинку колишньої семінарії по вулиці Т. Шевченка в Івано-Франківську, яку заснував Митрополит А. Шептицький, праворуч від головного входу встановлено скульптурний Хрест-Розп'яття, виконаний у бронзі. Семінарія була ліквідована комуністичною владою в 1945 р. Скульптор В. Вільшук розмістив свою роботу між півциркульних вікон будівлі, коли поперечка хреста розміщена над вікнами. В силуеті хреста зображене рельєфне

Розп'яття Спасителя, який взирає до неба.

На фасаді Преображенської церкви у Пасічній в Івано-Франківську, встановлена меморіальна дошка Миколі Бориславському (1887–1967), ісповіднику віри УГКЦ, в'язню сталінських таборів, який був багатолітнім парохом Пасічної (Л. 9). Після звільнення помер у рідному Дрогобичі. У складні для Церкви часи, він проявив себе як священник і людина високої гідності і чеснот. Силует дошки – це півциркульна арка, сегмент кола угорі вирізає хрест, який несе на собі Христос. Унизу дошки фігура священника в молитовній позі зі складеними долонями та піднятим поглядом угору на Христа. Композиція дошки, багатство пластики бганою одягу, моделювання портрету, рук, ніг та аксесуарів засвідчують високий професіоналізм авторів цього твору.

Цікавими творами сакрального пластичного мистецтва є скульптура «Розп'яття», біля монастиря на вулиці Незалежності, рельєфи «Хресна дорога» з Римо-католицького костелу на вул. Вовчинецькій, Богородиця на меморіальному сквері. Сакральні мотиви присутні у меморіальних скульптурних пам'ятках воїнам україно-російської війни, пам'ятнику івано-франківцю з Небесної сотні – Роману Гурику у меморіальному сквері в Івано-Франківську, який велично постав у бронзі у вигляді Архангела.

Висновки. Сучасний стан сакральної скульптури на Прикарпатті та в Івано-Франківську зокрема, має свої здобутки і проблеми. У так званих «новаторських» творах скульптури не рідко панує деструкція, гра в руйнування пластичних форм, деформація. Форма витісняється антиформою, активізуються пошуки абстрактного візуального образу. Спостерігається активізація простору довкола форми і образна розімкнутість скульптурних творів. Як, до прикладу, надумана сакральна скульптурна композиція на території палацу Потоцьких у вигляді орігамі. Однак, є надія і сподівання, що в сучасних умовах на Прикарпатті, сакральна скульптура набуде гуманістичних ознак, високої духовності і сталого розвитку.

Ілюстрація 9

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арсенич П. Меморіальний сквер в Івано-Франківську / П. Арсенич, Б. Гаврилів, М. Головатий, М. Канюс. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. 120 с.
2. Гаврилів Б., Борчук С. Пам'ятники та визначні місця Івано-Франківська / Б. Гаврилів, С. Борчук. Івано-Франківськ, 2002. 55 с.
3. Головатий М. Етюди старого Станіслава. Івано-Франківськ: «Лілея-НВ». 2007. 145 с.
4. Грабовецький В. В. Історія Івано-Франківська (Станіслава). З найдавніших часів до початку ХХ століття. Т.1. Нова Зоря. 1999. 304 с.
5. Дундяк І. Скульптура Івано-Франківська поч. ХХІ ст. у контексті розвитку сучасної монументальної релігійної скульптури. *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. 2012. Вип. 24–25. С. 8–12.
6. Журмій Н.М. Трансформації релігійного світосприйняття у контексті сучасної міської скульптури. *Вісник ДАККіМ*. 2011. № 3. С. 89–92.
7. Моздир М.І. Українська народна меморіальна пластика: монографія. Львів : Інститут народознавства НАН України. 2009. 272 с. : іл.
8. Осадча О.А. Біблійна тематика в українській скульптурі 2000-х рр. (образно-стилістичний аспект). *Вісник ХДАДМ*. 2014. № 3. С. 76–80.
9. Селівачов М. Поняття «сакральне мистецтво»: зміст і межі. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії '2008: Альманах: Наук.-теор. пр. та публіцистика. ІПСМ АМУ*. К. 2008. Вип. 1(10). 426 с.
10. Сидор М. Б. Галицька придорожня каплиця другої половини 19–20 століть : культурологічний аспект: дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Дрогобич. 2011. 193 с.
11. Станкевич М.Є. Автентичність мистецтва. Питання теорії пластичних мистецтв: Вибрані праці. Львів : СКІМ. 2004. 192 с.
12. Степовик Д. Собор. «І побачив я нове небо і нову землю...». Мистецтво України ХХ століття. К.: НІГМА. 1998. С. 207–211. (Асоціація артгалерей України).
13. Хом'як Л.В. Меморіальна різьба осередків народного каменярства в Галичині кінця ХІХ–ХХ століття : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17.00.06. Івано-Франківськ. 2002. 258 с.
14. Щербаківський Д. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці. Українське мистецтво. Київ. Прага : Укр. гром. вид. фонд. 1926. 62 с. : іл.

REFERENCES

1. Arsenych P. Memorialnyi skver v Ivano-Frankivsku [Memorial Square in Ivano-Frankivsk] / P. Arsenych, B. Havryliv, M. Holovatyi, M. Kanius. Ivano-Frankivsk : Nova Zoria, 2004. 120 p. [In Ukrainian].
2. Havryliv B., Borchuk S. Pamiatnyky ta vyznachni mistsia Ivano-Frankivska [Monuments and places of interest in Ivano-Frankivsk] / B. Havryliv, S. Borchuk. Ivano-Frankivsk, 2002. 55 p. [In Ukrainian].
3. Holovatyi M. Etiudy staroho Stanislavova. [Etudes of old Stanislavov.] Ivano-Frankivsk: «Lileia-NV». 2007. 145 p. [In Ukrainian].
4. Hrabovetskyi V. V. Istorii Ivano-Frankivska (Stanyslavova). Z naidavnishykh chasiv do pochatku XX stolittia. [History of Ivano-Frankivsk (Stanislavov). From ancient times to the beginning of the 20th century] T.1. Nova Zoria. 1999. 304 p. [In Ukrainian].
5. Dundyak I. Skulptura Ivano-Frankivska poch. XXI st. u konteksti rozvytku suchasnoi monumentalnoi relihiinoi skulptury. [Sculpture of Ivano-Frankivsk, beginning 21st century in the context of the development of modern monumental religious sculpture.] *Bulletin of the Carpathian University. Art history*. 2012. Issue 24–25. P. 8–12. [In Ukrainian].
6. Zhurmii N.M. Transformatsii relihiinoho svitospriyniattia u konteksti suchasnoi miskoi skulptury. [Transformations of religious worldview in the context of modern urban sculpture]. *Bulletin DAKKKiM*. 2011. No. 3. P. 89–92. [In Ukrainian].
7. Mozdyr M.I. Ukrainska narodna memorialna plastyka: monografia. [Ukrainian folk memorial sculpture: monograph.] Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 2009. 272 p. : fig. [In Ukrainian].
8. Osadcha O.A. Bibliina tematyka v ukrainskii skulpturi 2000-kh rr. (obrazno-stylistychnyi aspekt). [Biblical themes in Ukrainian sculpture of the 2000s (figurative and stylistic aspect).] *Herald of KhDADM*. 2014. No. 3. P. 76–80. [In Ukrainian].
9. Selivachov M. Poniattia «sakralne mystetstvo»: zmist i mezhi. [The concept of “sacred art”: content and limits]. *Actual problems of artistic practice and art science: Artistic horizons 2008: Almanac: Science-theor. etc. and journalism. IPSM AMU*. K. 2008. No. 1 (10). 426 p. [In Ukrainian].
10. Sydor M. B. Halytska prydorozhnia kaplytsia druhoi polovyny 19–20 stolit : kulturolohichni aspekt. [Galician roadside chapel of the second half of the 19th and 20th centuries: cultural aspect] / diss. ... candidate of art studies: 26.00.01. Drohobych 2011. 193 p. [In Ukrainian].
11. Stankevych M.Ie. Avtentychnist mystetstva. Pytannia teorii plastychnykh mystetstv: Vybrani pratsi. [Authenticity of art. Questions of the theory of plastic arts: Selected works.] Lviv: SKIM. 2004. 192 p. [In Ukrainian].
12. Stepovyk D. Sobor. «I pobachyv ya nove nebo i novu zemliu...». Mystetstvo Ukrainy XX stolittia. [Sobor. “And I saw a new heaven and a new earth...”. Art of Ukraine of the 20th century.] K.: NIGMA. 1998. P. 207–211. (Association of art galleries of Ukraine). [In Ukrainian].
13. Khomiak L.V. Memorialna rizba oseredkiv narodnoho kameniarstva v Halychyni kintsia XIX–XX stolittia. [Memorial carving of centers of folk stonework in Galicia at the end of the 19th and 20th centuries]. diss. ... candidate of art history: 17.00.06. Ivano-Frankivsk. 2002. 258 p. [In Ukrainian].
14. Shcherbakivskiyi D. Bukovynski i halytski derevlyani tserkvy, nadhrobni i prydorozhni khresty, fihury i kaplytsi. Ukrainske mystetstvo. [Bukovyna and Galicia wooden churches, tombstones and roadside crosses, figures and chapels. Ukrainian art]. Kyiv. Prague: Ukr. thunder view. stock. 1926. 62 p. : fig. [In Ukrainian].